

Recente roofvogelliteratuur

Rob G. Bijlsma

AG Greifvögel NWO. 2002. Ergebnisse einer 30-jährigen Erfassung der Bestandsentwicklung und des Bruterfolgs beim Habicht (*Accipiter gentilis*) in Nordrhein-Westfalen von 1972-2001 (Fortschreibung 1986-2001). *Charadrius* 38: 139-154.

Aantal havikparen schommelde rond de 2100 in de jaren negentig. Gemiddeld was 82% van de paren in 1986-2001 succesvol (tegen 74% in 1972-85). Per succesvol paar (n=2625) werden gemiddeld 2.48 jongen grootgebracht (2.05 per paar). In 1986-2001 was 9.4% van de broedende vrouwtjes en 7.1% van de mannetjes in eerstejaars klee; dat betekent een daling ten opzichte van de periode ervoor. Onder 1295 geringde jongen (1980-2001) was 54% een mannetje. In Keulen ontwikkelde zich een stadspopulatie, met een toename van 3 naar 23 paren tussen 1989 en 1996; deze broeden vooral op kerkhoven en in stadsparken. Na 1996 bleef de stand hier met 22 paren stabiel. (Elmar Guthmann, Straßen 10, D-51429 Bergisch Gladbach).

Agostini N., Baghino L., Coleiro C., Corbi F. & Premuda G. 2002. Circuitous autumn migration in the Short-toed Eagle (*Circaetus gallicus*). *J. Raptor Res.* 36: 111-114.

Slangenarenden trokken in NW-Italië tijdens de najaarstrek langs de kust naar het noordwesten, blijkbaar om niet in de laars van Italië uit te komen en gedoemd te zijn de Middellandse Zee via Sicilië over te steken. Met deze omweg kunnen ze de kustlijn van Zuid-Frankrijk volgen om uiteindelijk de oversteek bij Gibraltar te maken. De groepjes waren van gemengde leeftijd (adult en juveniel); de auteurs suggereren dat juvenielen zodoende deze omweg leren door de adulten te volgen (nicolantonioa@tiscalinet.it).

Anonymous. 2001. The disappearing Saker Falcon. *Russian Conservation News* 26: 17.

In de Altai-Sayan regio was de Sakervalk voorheen een algemene roofvogel met een stabiele stand van c. 2000 paren in Kazahkstan. Er wordt geschat dat er momenteel echter jaarlijks duizend (1000!) vogels worden gestolen en verkocht ten behoeve van de valkerij. In Rusland worden jaarlijks tót 700 Sakers in beslag genomen bij mensen die ze per vliegtuig het land proberen uit te smokkelen. Zie ook Fox 2002.

Arroyo B. & Garcia J.T. 2002. Alloparental care and kleptoparasitism in the semicolonial Montagu's Harrier *Circus pygargus*. *Ibis* 144: 676-679.

Het is een bekend feit dat roofvogelouders zonder problemen andermans jongen opvoeden als die in hun nest worden bijgeplaatst. Aansluiting van uitgevlogen jongen bij een ander ouderpaar komt ook voor (lijst met bekende gevallen bij 10 soorten). In semi-koloniaal broedende Grauwe Kieken bij Madrid werden eveneens enkele succesvolle aansluitingen van vreemde jongen opgemerkt, maar vaker kwam het voor dat agressie optrad vanaf het moment dat minstens één eigen jong was uitgevlogen (ook al zat de rest nog in het nest). De frequentie waarmee kleptoparasitisme optrad, nam toe met toenemende kolonie-omvang (bea@ceh.ac.uk).

Aye R. & Roth T. 2002. Aussergewöhnliche Winterflucht von Mäusebussarden *Buteo buteo* im November 1999. *Orn. Beob.* 99: 117-127.

Herfst 1999 was in Zwitserland warmer dan gemiddeld; pas op 17 november brak de winter echt aan. Op 18 november lag er een lagedrukgebied boven Rusland en Midden-Europa; er viel veel sneeuw terwijl de wind op 19 november naar noord-noordoost draaide. Een hogedrukgebied boven Engeland veroorzaakte opklaringen in Midden-Europa vanaf 20 november. Deze combinatie van omstandigheden veroorzaakte een forse influx van Buizerds, vooral op 20 en 21 november (minimaal 11.500 exemplaren). De sterkste passage vond midden overdag plaats (11-

15 uur). Ook Blauwe Kiekendieven namen aan deze winterse verplaatsing deel, plus wat Rode Wouwen en Torenvalken (raffael.aye@stud.unibas.ch).

Barton N.W.H., Fox N.G., Surai P.F. & Speake B.K. 2002. Vitamins E and A, carotenoids, and fatty acids of the raptor egg yolk. J. Raptor Res. 36: 33-38.

Bekeken aan onbevuchte en onvruchtbare eieren van Saker-, Slecht- en Giervalken (plus enkele andere soorten). De hoeveelheid vitamines die in vet oplossen neemt af met vorderende broedduur (vooral vitamine A). Door aan het voer van de roofvogels vitamine E (anti-oxidant) toe te voegen, kon het eiwit effectief versterkt worden. Vitamine E-gebrek is een belangrijk oorzaak van embryosterfte in het late stadium van ontwikkeling. Ook voldoende carotenoiden en onverzadigde vetzuren zijn belangrijk om efficiënte reproductie in gevangenschap te waarborgen (nigel-barton@easynet.co.uk).

Bisson I.A., Ferrer M. & Bird D.M. 2002. Factors influencing nest-site selection by Spanish Imperial Eagles. J. Field Ornithol. 73: 298-302.

Van de zeven gemeten habitatvariabelen bleken nesthoogte en nabijheid van mensen de meeste doorslag te geven bij de nestplaatskeuze. De soort zou gediend zijn met hoge bomen in kleine boomgroepen op grote afstand van menselijke activiteiten (ibisson@sympatico.ca).

Bloxton T.D., Rogers A., Ingraldi M.F., Rosenstock S., Marzluff J.M. & Finn S.P. 2002. Possible choking mortalities of adult Northern Goshawks. J. Raptor Res. 36: 141-143.

Een geruzakzenderd adult vrouwtje Havik werd dood gevonden met stukken eekhoorn in haar keel en krop. Ze lag met gespreide vleugels op de grond, onaangetast. Een ander adult vrouwtje lag dood op het nest met stukken konijn in haar keel; de dag ervoor was ze nog gevideod op het nest terwijl ze konijn aan haar jongen voerde. In beide gevallen lijkt verstikking de meest voor de hand liggende oorzaak (tblox@u.washington.edu).

Boano G. & Toffoli R. 2002. A line transect survey of wintering raptors in the western Po plain of northern Italy. J. Raptor Res. 36: 128-135.

Op basis van wegtellingen wordt het aantal overwinterende Buizerds in 6700 km² boerenland in Noord-Italië op 3200-4400 ex. geschat. De waarde van schattingen op basis van wegtellingen lijkt me echter beperkt, omdat niet wordt getoetst of zulke tellingen een representatief beeld geven van een gebied. Sterker, de kans is groot dat dichtheden langs wegen afwijken van die elders, met navenante problemen bij extrapolatie (gboano@tiscali.it).

Bortolotti G.R., Dawson R.D. & Murza G.L. 2002. Stress during feather development predicts fitness potential. J. Anim. Ecol. 71: 333-342.

Het voorkomen van hongermaliën in hand- en staartpennen werd gebruikt om conditie van volgroeide Amerikaanse Torenvalken te kwantificeren (en welk gevolg dat heeft op de overleving). Ruim 90% van de gevangen vogels vertoonde hongermaliën (vrouwtjes meer dan mannetjes, resp. 17 en 14% van de onderzochte veren). Grootte, infectie met haematozoën noch aantal leucocyten in het bloed waren gecorreleerd met het aantal hongermaliën. Daarentegen hadden vogels in slechte conditie (tijdens periode voorafgaande aan eileg en tijdens incubatie) meer hongermaliën. Individuele vogels waren van jaar op jaar consistent in de vorming van fault bars. Vogels met veel hongermaliën waren minder geneigd tot broeden over te gaan. Er werd assortatief gepaard (man met veel hongermaliën gepaard met dito vrouw). Vrouwtjes met veel hongermaliën had slechtere overlevingsvooruitzichten. De auteurs beschouwen hongermaliën als een goede indicatie voor stress, en daarmee als bepaler voor de overlevingskansen. Dat komt overeen met mijn bevindingen aan nestjongen, en kan ook eenvoudig worden toegepast op vondsten of vangsten van resp. dode en levende vogels, en aan ruiveren (gary.bortolotti@usask.ca).

Brandenburg E. & Riemersma I. 2002. De Slechtvalk (*Falco peregrinus*): winterterritoria in de Greidhoeke. Slechtvalk Nieuwsbrief 8(1): 7-8.

In Midden-Friesland bleken Slechtvalken bij onderzoek in de winters van 2000/2001 en 2001/2002 overwinterende talrijk aanwezig te zijn op hoogspanningsmasten. Het aantal vogels

wordt geschat op 33-34, al is niet helemaal duidelijk in hoeverre verplaatsingen (als gevolg van seizoensvariaties in voedselaanbod) volledig zijn verdisconteerd. Individuele herkenning (leeftijd, geslacht, kleur, ringen, kleurringen) zou meer informatie kunnen bieden over terreingebruik en herkomst van de vogels (e.w.f.brandenburg@hetnet.nl).

Brune J., Guthmann E., Jöbges M. & Müller A. 2002. Zur Verbreitung und Bestands-situation des Rotmilans (*Milvus milvus*) in Nordrhein-Westfalen. Charadrius 38: 122-138. In 2000/2001 werd Noordrijn-Westfalen op Rode Wouwen gekarteerd; rekening houdend met lacunes in de kartering werd de stand op 512 paren geschat (in heel Duitsland: 10.669-13.018 paren). Tegenover regionale afnames (Niederrhein, Kölner Bucht, Münsterland) staan regionale toenames (Eifel, Bergischen Land, Siegerland, delen Saarland, Westfälische Bucht). Van de gebieden met de hoogste dichtheid zijn ook gemeenschappelijke slaapplaatsen en overwinteringsgebieden bekend. Voor de gehele deelstaat lijkt de lange-termijn-stand vrij stabiel (Otto-Prein-Straße 29, D-59174 Kamen).

Christie D.A. & Christie C.M. 2002. Eurasian Sparrowhawk taking insects in flight. Brit. Birds 95: 531.

6 juli 1997, Hampshire: mannetje Sperwer gleed naar groep cirkelende kokmeeuwen die insecten aan het vangen waren. Deed zelf twee pogingen (pootje laten hangen), 1x zeker raak maar laat groot insect vallen. Geen woeste achtervolgingen, maar rustig glijden (zie ook Brit. Birds 90: 357-358).

Clements R. 2002. The Common Buzzard in Britain: a new population estimate. Brit. Birds 95: 377-383.

Op basis van gedetailleerde buizerdkarteringen in grote telgebieden (door roofvogelaars, niet door karteerders, een wezenlijk verschil) wordt via extrapolaties de Britse populatie op 43.930-60.820 territoriale paren geschat. Er zitten nogal wat haken en ogen aan, omdat de dichtheden per studiegebied zeer sterk uiteenliepen (10-111 paren per 100 km²) en het aantal telgebieden gering was (12). Dat de Buizerd inmiddels de talrijkste roofvogel van Groot-Brittannië is geworden, staat echter buiten kijf. Zo is de soort sterk naar het oosten aan het oprukken, waar de laatste decennia Buizerds zelfs met een lampje niet te vinden waren (8 Harrier Drive, Sittingbourne, Kent ME10 4UY, UK).

Dekker D. 2002. Een halve eeuw op zoek naar de Slechtvalk (Tweede deel). Slechtvalk Nieuwsbrief 8(1): 9-11.

Vertellingen uit de eerste hand over de neer- en opgang van Slechtvalk en Prairievalk in Canada (vanaf eind jaren vijftig). De massale introductie van gekweekte valken in 1992-96 (223 ex.) langs drie rivieren in zuidelijk Alberta resulteerde in eerste instantie in vestigingen van broedparen. Vanaf 2001 volgde echter een sterke afname van Slechtvalken, en een navenante toename van Prairievalken. Deze ontwikkeling wordt toegeschreven aan veranderingen in prooiaanbod onder invloed van drainage van natte gebieden en veranderende landbouwpraktijken. Overigens doen de Slechtvalken het wel goed in steden en rond centrales, waar stadsvuilen en meeuwen voldoende aanwezig zijn (3819-112A Street, Edmonton, Alberta, Canada).

Dierschke V. 2002. Kaum ein Vogel kehrt zurück: Geringe Rastplatztreue von ziehenden Landvögeln zur Nordseeinsel Helgoland. Vogelwarte 41: 190-195.

Van de 84.827 op Helgoland geringde vogels (1989-2000) werden er slechts zeven teruggevangen in een later trekseizoen, waaronder 1 Sperwer. Het kleine eilandje (1.5 km²) biedt slechts weinig gelegenheid te recupereren tijdens de trek. Indien een keuze mogelijk is, zal het gros van de passanten überhaupt niet landen. Alleen exceptionele omstandigheden leidt tot neerstrijken (bij slecht weer) (volker-ifv@t-online-de).

Estner N. 2002. Zur Beobachtung eines Adlerbussards *Buteo rufinus*. Orn Anz. 41: 63-70. Waarneming van Arendbuizerd van 2 september-14 oktober 2001 in Donau-Ries-gebied. Jaagde veel te voet. Ruide fors op meerdere plekken in vleugel en staart (foto vliegbeeld).

Ferrer M. 2001. The Spanish Imperial Eagle. Lynx Edicions, Barcelona. ISBN 84-87334-34-2. Euro 30.77. 224 pp. Ingehaaid gebonden.

De Spaanse Keizerarend is recentelijk op grond van DNA-onderzoek tot aparte soort gebombardeerd (voorheen beschouwd als ondersoort van de Keizerarend, die in Oost-Europa en Azië nog een ruime verspreiding heeft en in de 19de eeuw vermoedelijk nog via Noord-Afrika in contact stond met de Iberische vogels). Daarmee is het tegelijk een van de zeldzaamste roofvogels ter aarde geworden, met maximaal 150 paren in 1994. Daarna zette een afname in (vergiftiging) naar 130 paren aan het eind van de 20ste eeuw (300 adulte vogels). De populatie beperkt zich tot het zuidelijke deel van Spanje, waar de deelpopulaties nauwelijks tot geen contact met elkaar hebben. Daarvan is met name de Doñana populatie bijzonder goed onderzocht in de laatste 15 jaar (hier afname van 15-16 naar 8 paren in 1995-2000). Dit boek beschrijft het onderzoek, en probeert handvatten voor effectieve bescherming te vinden. Zo bleek elektrocutie door leidingen tussen hoogspanningsmasten een belangrijke sterftfactor te zijn, was de dispersie van onvolwassen arenden beperkt (>80% keert na hun jongelingentijd terug naar het geboortegebied) en was kolonisatie van niet-bezet geschikt broedhabitat gering. Uitwisseling tussen de drie verschillende deelpopulaties is klein tot non-existent. De menselijke pogingen om het reproductiecijfer op te krikken waren futiel in termen van toegevoegde waarde voor de populatie. Zo bleek alleen al het aanpassen van hoogspanningsleidingen om elektrocutie te voorkomen veel effectiever dan alle reproductie-verbeterende ingrepen bij elkaar. Dit boek laat wederom zien dat effectieve bescherming uitsluitend mogelijk is met goed onderzoek. De enige dissonant in dit boek is de slechte redactie, waardoor het Engels pleksgewijs schabouwelijk en idiosyncratisch aandoet (afgewisseld met stukken die er puik uitzien). Lynx Edicions heeft een reputatie opgebouwd met het *Handbook of the Birds of the World*, maar de redacteur van *The Spanish Imperial Eagle* heeft er met de pet naar gegooid. Niettemin een goede toevoeging aan de arendliteratuur.

Fox N. 2002. Development in conservation of the Saker Falcon. Wingspan 11(2): 9.

De jaarlijkse import van Sakervalken bedraagt momenteel 4000 ex. in Saudi-Arabië, 1000 in Qatar, en 500-1000 elk in Bahrain, Koeweit en de Verenigde Arabische Emiraten. Omdat de landen waar deze vogels vandaan komen slechts een uitvoervergunning afgeven voor in totaal enkele honderden Sakers, vindt het overgrote deel van de 7000-8000 Sakers op illegale wijze hun weg naar de Arabische landen in het Nabije Oosten. Niet verbazingwekkend daarom dat de populaties in Oezbekistan, Kazachstan, Afghanistan en Kirgizië zijn teruggebracht tot solitaire paren en enkele kleine clusters. Recent onderzoek in Xinjiang bracht weinig Sakers aan het licht (tot voor kort nog gezien als een regio met een grote populatie), en hetzelfde is het geval met Binnen-Mongolië. Alleen in delen van Siberië en Mongolië telt de Saker nog significante populaties. De afname zal zich voortzetten, omdat de huidige reproductie bij lange na niet volstaat om verliezen op te vangen. (zie ook Anonymous 2001).

Gavashelishvili L. & Javakhishvili Z. 2002. [Raptors of Georgia.] Tblisi. 90 pp.

Een gids in het Georgisch over de in Georgië (in de Kaukasus) voorkomende roofvogels, met uitstekende tekeningen van Nederlandse kunstenaars (Erik van Ommen, Ulco Glimmerveen, Dirk Moerbeek, Karel Mauer en Frits-Jan Maas): vlieg- en zitbeelden, verschillende leeftijden, soms ook ondersoorten. Een goed initiatief om roofvogels in de landstaal onder de aandacht te brengen, gebaseerd op onderzoeksgegevens uit het land zelf. Engelse samenvattingen verduidelijken opzet en doel van het boekje. Ondersteund door BirdLife International en geïnitieerd door de Georgian Center for the Conservation of Wildlife.

Geneijgen P. van 2002. Broedseizoen 2002 van Slechtvalken in Nederland. Slechtvalk Nieuwsbrief 8(1): 2-6.

Acht van 10 broedparen waren succesvol en brachten 27 jongen groot (14 man, 13 vrouw); verder nog 2 territoriale paren zonder eileg. Gemiddeld legbegin berekend op 13 maart (SD=11.8, n=7). De toename blijft dus in gang (in 2001 8 paren), net als in België (23 paren met 48 jongen).

Een in Nederland geringde valk broedde ten NW van Warschau, een andere bij Duisburg. De vrouw van de Clauscentrale bleek nog steeds aanwezig (op grond van geluids- en gedragsverandering dacht iedereen met een nieuwe vrouw te maken te hebben), en bracht 4 jongen groot (zijzelf is 14 jaar oud). Ontsnapte Saker- en Giervalken blijven voor problemen zorgen (geneijgen@wish.net).

Hüppop K. & Hüppop O. 2002. Atlas zur Vogelberingung auf Helgoland, Teil 1: Zeitliche und regionale Veränderungen der Wiederfundraten und Todesursachen auf Helgoland beringter Vögel (1909-1998). Vogelwarte 41: 161-180.

In de loop van de 20ste eeuw (vergeleken voor periode 1909-45, 1946-79 en 1980-98, en gebaseerd op meldingen van dode geringde vogels) is het aandeel opzettelijk door mensen gedode roofvogels gedaald, daarentegen het aandeel onopzettelijk gedode roofvogels gestegen. Dat heeft te maken met verbeterde wetgeving (minder afschot) en met een toenemend risico als gevolg van glas, draden, verkeer en andere menselijke activiteiten (O.Hueppop-IFV@t-online.de).

Joubert B. 2002. Données éthologiques sur la formation du couple chez le Circaète Jean-le-Blanc *Circaetus gallicus*. Alauda 70: 3-8.

Beschrijft paarvorming bij Slangenarenden, en de totstandkoming van acceptatie van fysieke nabijheid van de partner (noodzakelijk voor werkzame copulaties) (*28, rue de 11 Novembre, 43300 Langeac, Frankrijk).

Joubert N. 2002. L'aire de Circaète Jean-le-Blanc *Circaetus gallicus*: données éthologiques sur la collecte de matériaux. Place de nid dans la stratégie adaptative de l'espèce. Alauda 70: 263- 270.

Meest kwalitatieve beschrijving van de nestbouw bij Slangenarenden, die soms al in het vroege najaar begint. De nesten blijven veelal klein van stuk en worden zelden vaak achtereen gebruikt. Dat laatste zou verband houden met jaarlijkse variaties in de ruimtelijke beschikbaarheid van voedsel (niet gekwantificeerd) en met predatie (idem). Elk paar heeft gewoonlijk 2-3 nesten tot zijn beschikking, waaruit naar gelang de omstandigheden een keuze wordt gemaakt (adres: zie boven).

Kabouche B. & Dhermain F. 2002. Migration et hivernage du Balbuzard pêcheur *Pandion haliaetus* en Provence. Alauda 70: 341-344.

Aantal in Zuid-Frankrijk overwinterende Visarenden is stijgende vanaf halverwege de jaren negentig, mogelijk volgend op een sterke stijging van het aantal waarnemingen sinds de late jaren tachtig. Toegenomen waarnemingsfrequentie, in combinatie met een verbetering van de populatie in Noord- en Oost-Europa, ligt hieraan ten grondslag. De verhoogde overwinteringsfrequentie werd overigens ook in Spanje en Albanië geconstateerd (paca@lpo-birdlife.asso.fr).

Kitowski I. 2001. Intra- and inter specific kleptoparasitism in Montagu's Harrier *Circus pygargus* during the post-fledging period. Biota 2: 137-145.

Prooi afpikken kwam geregeld voor onder semi-koloniaal broedende Grauwe Kiekendieven in ZO- Polen, zowel onderling als tussen Grauwe en Bruine. Na het uitvliegen van de jongen verminderde de frequentie waarmee volwassen Grauwe Kieken prooien aftroggelden, terwijl dat onder de uitgevlogen jongen juist toenam. Adulte en jonge Grauwe Kieken waren bijna even succesvol, met resp. 16.0% (n=50) en 14.3% (n=28) van de gevallen. Actieve prooiverdediging leidde soms tot cartwheeling (elkaar vastgrijpen aan de poten/prooi). Opzichtig hangende prooi (bij kop vast, achterlijf loshangend in poot) leidde vaker tot een poging tot kleptoparasitisme dan wanneer een prooi minder opvallend in de poot bungelde (kitowign@biotop.umcs.lublin.pl).

Koks B.J., van Scharenburg C.W.M. & Visser E.G. 2001. Grauwe Kiekendieven *Circus pygargus* in Nederland: balanceren tussen hoop en vrees. Limosa 74: 121-136.

Net als elders in Europa broeden Grauwe Kieken in Nederland tegenwoordig overwegend in cultuurland. Zodoende zijn ze sterk van nestbescherming afhankelijk. Uitgaande van 60% sterfte in het eerste levensjaar en 20% sterfte in latere levensjaren moet er gemiddeld 1.53 jongen/paar

worden grootgebracht om de populatie op peil te houden. Beschermde nesten halen gemiddeld in Oost-Groningen 1.60 jongen/paar, maar de onbeschermde nesten liggen daar ver onder (0.51). Per saldo volstaat de huidige jongenproductie niet, zodat óf de cijfers voor overleving niet kloppen voor de Nederlandse situatie (zijn immers gebaseerd op bevindingen in Frankrijk en Spanje), óf de Nederlandse populatie niet gesloten is (uitwisseling met Duitsland en Denemarken ligt inderdaad voor de hand; zie artikel hieronder), óf beide. Duurzame bescherming in landbouwgebieden blijft waarschijnlijk een utopie; alle mooie woorden, rapporten, Rode Lijsten, onderzoeken en miljoenen hebben niet voorkomen dat het boerenland een ecologisch rampgebied is geworden en gebleven (ben.koks@sovon.nl).

Koks B.J. & Visser E.J. 2002. Hoe Nederlands zijn de Nederlandse Grauwe Kiekendieven? Op Het Vinkentouw 96: 26-35.

Sinds 1911 zijn er in Nederland minimaal 1306 nestjonge Grauwe Kiekendieven geringd. Daarvan zijn er 111 (8.5%) teruggemeld. De meeste van deze vogels trokken via Frankrijk en oostelijk Spanje naar Afrika. De voorjaarstrek verloopt -althans deels- via Italië (maar mogelijk geflatteerd door hoge afschotkans aldaar). 60% van de vogels werd in het eerste levensjaar teruggemeld. Veel jongen vestigen zich binnen 150 km van de geboorteplaats, maar op grotere afstand is zeker mogelijk. Zodoende ligt uitwisseling met de Noord-Duitse populatie voor de hand; de populaties in Beieren en Noord-Frankrijk liggen misschien te ver weg om veel uitwisseling met Nederland te krijgen. Het doorgeven van waarnemingen van de 121 in Nederland gekleurde jongen (over 1999-2001; geel) zijn in dit verband uitermate belangwekkend (SOVON, Rijksweg 178, 6573 DG Beek-Ubbergen).

Kostrzewa A., von Dewitz W., Kostrzewa R., Speer G. & Weiser H. 2001. Zur Populationsökologie des Mäusebussards (*Buteo buteo*) in der Niederrheinischen Bucht (1980-1999). Charadrius 37: 142-167.

Lichte toename van gemiddeld 9.1 naar 10.3 territoria/100 km². Het gemiddelde jongental per succesvol broedpaar bedroeg 1.74/jaar. Het percentage succesvolle territoria varieerde van 46-70% per jaar. Dichtheidsafhankelijke regulatie van aantallen zou blijken uit correlatie tussen dichtheid en aantal paren in voorafgaand jaar (hoge stand in voorafgaand jaar leidt tot afname jaar daarop). Bij veel neerslag in mei daalde het aantal succesvolle paren (en het gemiddelde jongental). Een goede muizenstand ging gepaard met een goed broedsucces en veel uitgevlogen jongen (c/o Postfach 1209, 53904 Zülz, Duitsland, akostrzewa@freenet.de).

Lange M. & Hofmann T. 2002. Zum Beutespektrum der Rohrweihe *Circus aeruginosus* in Mecklenburg-Strelitz, Nordost-Deutschland. Vogelwelt 123: 65-78.

In 1995-97 werden in NO-Duitsland op 61 nesten van Bruine Kiekendief prooiresten en braakballen verzameld. Dit leverde 53 vogelsoorten op (meest veldleeuwerik, spreeuw en meerkooi) en 14 soorten zoogdieren (vooral woelrat, mol en veldmuis) op. Daarnaast enkele kikkers en padden, en vissen. In braakballen werden voornamelijk muizen, woelratten en mollen gevonden. Tijdens een muizendal steeg het aandeel vogels in het menu van 49% naar 72%. De meeste prooien waren afkomstig uit natte gebieden en landbouwgebieden (morgus.lange@gmx.de).

Lyons M.E. & Goldstein D.L. 2002. Osmoregulation by nestling and adult American Kestrels (*Falco sparverius*). Auk 119: 426-436.

Vastende Amerikaanse Torenvalken houden hun vocht vast, merkbaar aan een aanzienlijke vermindering van uitscheiding van urinezuur.

Mammen U. Stubbe M. 2001. Jahresbericht 2000 zum Monitoring Greifvögel und Eulen Europas. Jahresber. Monitoring Greifvögel Eulen Europas 13: 1-99.

Basale informatie over trend, dichtheid en broedsucces van roofvogels in 261 monitoringplots in overwegend Duitsland (jaar 2000). Per soort uitwerking, met bijvoorbeeld afname Rode Wouw, toename Zwarte Wouw, laag niveau Wespandief (vooral in 1966-2000), schommelende stand van Bruine Kiekendief, toename Visarend en geleidelijke terugloop Boomvalk (vanaf 1993).

Reproductie berekend over alle paren en over succesvolle paren. Steekproef zeer groot, maar onduidelijk hoe goed de plots afzonderlijk worden gedaan, of nesten worden beklommen of niet, enzovoort. Spreiding plots geclusterd in vooral voormalig Oost-Duitsland en Noordrijn-Westfalen. (Te betrekken via: M. Stubbe, Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg, Instituut für Zoologie, Domplatz 4, PF 8, D-06099 Halle).

Martell M.S., Englund J.V. & Tordoff H.B. 2002. An urban Osprey population established by translocation. *J. Raptor Res.* 36: 91-96.

Tussen 1984 en 1995 werden bij Minneapolis-St. Paul in Minnesota 143 juveniele Visarenden losgelaten via de hacking-methode. De eerste broedpoging vond plaats in 1986, het eerste succesvolle nest werd in 1988 gevonden. Sindsdien nam de populatie toe (door loslaten en spontane rekrutering), naar 131 nestelingspogingen tot en met 2000 (waarvan 90 succesvol). Het aantal jongen per nest ligt hoger dan gemiddeld. Losgelaten vogels keerden vaker terug dan uitgevlogen jongen uit wilde nesten. Dispersieafstanden van mannetjes waren veel kleiner dan van vrouwtjes (resp. gemiddeld 27 en 384 km) (martee006@umn.edu).

Martinez-Abraín A. & Urios G. 2002. Absence of blood parasites in nestlings of Eleonora's Falcon (*Falco eleonora*). *J. Raptor Res.* 36: 139-141.

In 42 bloedmonsters van nestjonge Eleonora's Valken van Columbretes (een eilandengroep 63 km uit de kust van Castellón) werden geen bloedparasieten gevonden. Dit zou te maken kunnen hebben met het ontbreken van geschikte vectors van haematozoa in dit zoute milieu ver weg van het vasteland (jandrom@navegalia.com).

McClaren E.L., Kennedy P.L. & Dewey S.R. 2002. Do some Northern Goshawk nest areas consistently fledge more young than others? *Condor* 104: 343-352.

Een vergelijking in broedresultaten van Haviken broedend in Nieuw-Mexico, Utah en Brits-Columbia leverde geen consistente habitatgerelateerde verschillen in reproductie op, wel variaties naar gelang lokale weers- en voedselomstandigheden. Het ware interessanter geweest dit te onderzoeken aan individuele paren, omdat nu per onderzoekslocatie alle paren op een hoop zijn gegoooid (hoge en lage kwaliteit) (pat.kennedy@orst.edu).

Mebis T. 2002. Greifvögel Europas. Biologie, Bestandsverhältnisse, Bestandsgefährdung. Franckh-Kosmos, Stuttgart. 3de druk. 248 pp. ISBN 3-440-06838-2. Gebonden. Euro 26.90.

Deze derde druk is vooral bij de tijd gebracht voor wat betreft aantallen en verspreiding binnen Europa. Van de eerste druk uit 1989 is in 1991 een Nederlandse vertaling verschenen bij Thieme. Het boek is op gidsformaat en bevat per soort een beknopte overzicht van herkenning, geluid, verspreiding (met kaartje), habitat, dichtheid en grootte activiteitsgebieden, jachtwijze en voedsel, broedbiologie, sterftecijfers en trek. Recente literatuur is eveneens toegevoegd.

Meyburg B.-U., Matthes J. & Meyburg C. 2002. Satellite-tracked Lesser Spotted Eagle avoids crossing water at the Gulf of Suez. *Brit. Birds* 95: 372-376.

Een adult vrouwtje Schreeuwarend werd met rugzakzender uitgerust op haar broedplaats in Noord-Duitsland. Ze bereikte half oktober het Midden-Oosten, vloog door Israel, Palestina en Egypte zuidwaarts naar het zuidelijkste puntje van de Sinai. Daar had ze ter hoogte van Hurgada de Golf van Suez kunnen oversteken (hier 66 km breed), maar in plaats daarvan volgde ze de kust naar het noorden om de Golf bij Suez te ronden. Het daaropvolgende najaar deed ze hetzelfde (zij het dat ze nu noordelijker de Golf van Suez bereikte, en dus een veel langere omweg maakte door eerst naar de zuidpunt van de Sinai te vliegen en toen weer terug). Uit eigen ervaring weet ik dat Schreeuwarenden normaliter massaal bij Suez langskomen in het najaar, en dat het oversteken van watervlakten (zoals de Golf van Suez) wordt vermeden. Merkwaaardig daarom dat de Steppenarend, toch een slagje groter en ook een echte thermiekgebruiker, in het voorjaar in forse aantallen de Bab el Mandeb oversteekt ter hoogte van Djibouti; dat is andere koek dan de Golf van Suez. Misschien dat Schreeuwarenden in het voorjaar hetzelfde doen bij Hurgada, dan immers in haast om het broedgebied te bereiken. Helaas wordt de voorjaarsroute

van bovenstaand vrouwtje niet beschreven (Wangenheimstr. 32, D-14193 Berlin, Duitsland).
Michaelsen T.C. & Byrkjedal I. 2002. 'Magic carpet' flight in shorebirds attacked by raptors on a migrational stopover site. Ardea 90: 167-171.

Beschrijft een ontsnapingsstrategie van steltlopers op een Noorse wadvlakte: belaagd door een roofvogel (veelal Slechtvalk of Smelleken) vlogen de bontjes en bontbekken in een afgeplatte groep zeer laag en snel over het wateroppervlak weg van de kustlijn. Zodoende ontnamen de steltlopers de roofvogels de kans een stootduik te wagen (te dicht op water), terwijl de hoge snelheid in stand werd gehouden doordat de vogels hun best deden vooraan in de groep te komen. Op 200-400 m uit de kust nam de snelheid af, waarna ze terugkeerden. Slechtvalken waren zelden succesvol bij zulke tapijtvliegers (3.4% van de aanvallen) (tomike@frisurf.no).

Mure M. 2002. Approche par suivi visuel de domaine vital de l'Aigle de Bonelli *Hieraetus fasciatus* en Ardèche. Alauda 70: 57-68.

Twee paren Havikarend werden resp. 16 en 13 dagen op de voet gevolgd in de Alpen. Hun dagelijkse activiteitsgebied was gemiddeld 1600 ha groot. In totaal bestreken ze resp. 5800 en 9500 ha. Voor dit gebied zijn het de enige paren (in de jaren zestig nog 6-9 paren). Het ene paar bracht over 1990-2000 8 jongen groot (constant zelfde paar), het andere in hetzelfde tijdvak 0 (geregeld subadulte of immature broedvogels en enorm verloop in paarsamenstelling) (corardèche@aol.com).

Nederlands Valkeniersverbond "Adriaan Mollen". 2002. Jaarboek 2001. 56 pp. Prijs: 10 euro. Bestellen: giro 76430 t.n.v. penningmeester Nederlands Valkeniersverbond "Adriaan Mollen", Deskesven 3, 5815 EA Merselo.

Wederom een grote diversiteit aan stukken, variërend van een overzicht van jachtresultaten in 2000, het -preferente- gewicht van jachtvogels (volgens de traditie in valkerijkringen gebaseerd op een persoonlijke visie, dus geen informatie over energieverbruik en fysiologische processen), cultuur- en historische informatie (Cultuurhistorisch Museum Valkenswaard, de hoge vlucht versus aanwachten, Joseph Wolf, aanvoer van valken uit het Middellandse Zeegebied in de 19de eeuw, schilderij van Charles Rochussen), anekdotes en overlijdingsberichten (H.A. Daendels, H. Baken. A. Dröge, K.H. Voous). Oudere nummers kunnen ook bij bovenstaand adres worden besteld (0478- 546530).

Nuiver R. 2002. Aasgier *Neophron percnopterus* te Groningen. Grauwe Gors 30: 15-16.

Waarneming van bijna volwassen Aasgier op 12 oktober 2001 boven Groningen-stad.

Parry S.J., Clark W.S. & Prakash V. 202. On the taxonomic status of the Indian Spotted Eagle *Aquila hastata*. Ibis 144: 665-675.

Deze ondersoort van de Schreeuwarend uit de tropische zone blijkt in een aantal opzichten (externe maten) intermediair te zijn tussen de Schreeuwarenden uit de gematigde zone en de Bastaardarend. Gezien ook de gescheiden leefgebieden (*pomarina* broedt in Eurazië en is trekvogel die in Afrika overwintert; *hastata* is standvogel op het Indische schiereiland) en de verschillen in legselgrootte (*pomarina* meestal 2, *hastata* meestal 1, waarbij het tweede jong in *pomarina* bijna altijd wordt gedood door het eerste) wordt voorgesteld *hastata* als aparte soort te behandelen (Sjparry3@btopenworld.com).

Peters J., Klose O., Schmidt R., Hempel N. & Bornmann R. 2002. Bestandsentwicklung des Rotmilans (*Milvus milvus*) in Schleswig-Holstein von 1975-2000. Corax 19: 39-48.

Sterk dynamische populatie van Rode Wouwen aan rand van verspreidingsgebied in Sleeswijk-Holstein, met c. 120 paren rond 1975, em >130 paren in de late jaren zeventig. Sinds de jaren zeventig uitbreidingen naar het westen, noordwesten en noorden; de kleine Deense populatie heeft hiervan geprofiteerd. Hoogtepunt van deze expansie werd in de vroege jaren negentig bereikt, gelijkopgaande met een afname in het oostelijke heuvelland. Inmiddels sterke afname, met grootste concentratie in het oorspronkelijke kerngebied in het oostelijke heuvelland. De huidige stand bedraagt ongeveer 100 paren. De oorzaken van deze uitdijning en inkrimping laten

zich niet goed kwantificeren; gedacht wordt aan een majeure invloed van landschappelijke veranderingen (OscarKlose@aol.com).

Pettersson B. 2002. Kärrhökars boplatstal i Hornborgasjön. Vår Fågelvärld 61(2): 24-25. Het bekende Hornborgasjön, een 1200 ha groot meer in Zuid-Zweden, telde in 2001 36 broedparen van de Bruine Kiekendief, vele daarvan op 40-110 cm hoogte in struweel langs de randen. Broedgevallen van Blauwe (vroeger 1-8, laatste in 1993) en Grauwe Kiekendief (voorheen 1-5, laatste in 1992) zijn verleden tijd.

Pratz J.-L. 2002. Suivi de 15 années et évolution de la population de Balbuzards pêcheurs *Pandion haliaetus* en région centre: potentialités de développement. Alauda 70: 83-91.

Broeden van Visarenden werd al in 1972 vermoed in het dal van de Loire in het Loiret district. Het eerste nest werd in 1984 nabij het meer van Ravoir gevonden (bos bij Orléans, 45.000 ha). Dit paar werd 10 jaar lang van nabij gevolgd. In 1991 begonnen zich nieuwe paren te vestigen. In 2000 was de populatie al 15 paren groot (waarvan er 9 broedden). Over 1985-2000 kwamen 114 jongen tot uitvliegen (jeanlouis.pratz@free.fr).

Rust R & Mischler T. 2001. Auswirkungen legaler und illegaler Verfolgung auf Habichtpopulationen in Südbayern. Orn. Anz. 40: 113-136.

Hoewel legaal beschermd sinds 1971 is de vervolging vanaf de beginjaren tachtig geïntensiveerd. In 1960-2000 werden 702 illegale vervolgingen geregistreerd, vooral door vangst van mannetjes in de broedtijd, afschot van takkelingen, uithorsten van jongen, afschot van bedelende uitgevlogen jongen, afschot van het broedende vrouwtje, afmaken van gevangen Haviken nabij fazantenfokkerijen in herfst en vroege winter, vangst van het vrouwtje in de broedtijd, en vangst van zelfstandig geworden jonge Haviken in hofstedes. In de jaren negentig zijn met name de pogingen om broeden te voorkomen toegenomen in frequentie. Dit werd in alle drie de studiegebieden geconstateerd. Legale vervolging is toegestaan aan de lagere jachtautoriteiten; officiële statistieken laten zien dat op die manier minimaal 700 Haviken (1978-2000) uit de controlegebieden werden verwijderd. Tussen de vangstquota en populatietrend werd een negatieve correlatie gevonden (laagste dichtheid in gebieden met meeste vangsten), in combinatie met een verstoring van de natuurlijke leeftijdsopbouw. In zulke gebieden is ook een hoog aandeel van de territoria niet bezet, terwijl de turnover onder vrouwtjes in de wel bezette territoria groot is. Parallel aan deze ontwikkeling is de status van broedende vrouwtjes Haviken veranderd, zichtbaar in de sterke toename van het aantal onervaren (voor de eerste maal broedende) vogels, bijvoorbeeld van 34.8% in 1966 naar 64.5% in 2000. Tweederde van de vrouwtjes mislukt derhalve als broedvogel, en deze snelle turnover kan niet meer worden opgevangen door de aanwas, met leegloop van territoria als gevolg (RR, Mühlenstr. 30, D-87640 Altdorf, Duitsland).

Salvati L., Manganaro A. & Ranazzi L. 2001. Occurrence of the Common Buzzard (*Buteo buteo*) in Mediterranean coastal woodlands: wood size and vegetation affect patch occupation. Orn. Anz. 40: 165-171.

In het kustgebied bij Rome bleken Buizerds hun hoogste dichtheid te bereiken in heuvellandschap op 500-700 m hoogte, begroeid met mesofiele eiken *Quercus cerris* en tamme kastanjes. Dit habitat is vrij open met hoge bomen (goede nestplek) en middelhoge struiklaag. Plotbezetting nam toe met toenemend oppervlak bos per plot (gemeten in plots van 25-890 ha).

Saunders R. 2002. Hen Harriers take off in England. Brit. Birds 95: 533.

In 2002 broedden voor het eerst sinds meer dan een eeuw Blauwe Kieken in Cornwall, zo ook nestelde een paar voor het eerst sinds een decade succesvol in de Yorkshire Dales. In geheel Engeland werden 11 broedpogingen vastgesteld (in 2001 slechts 3 succesvolle nesten), waarvan 7 succesvol. Dit positieve resultaat kwam deels tot stand door medewerking van landgoedeigenaren, tot nu toe de groep die juist verantwoordelijk was voor intensieve vervolging en afname van de soort (richard.saunders@english-nature.org.uk).

Schwartz R. 2002. Voorkomen Bruine Kiekendief, *Circus aeruginosus* in het Hart van Gelderland in 1974-2000. Vlerk 19: 146-155.

In 1976-89 1-5 paren, in 1998-2000 resp. 6, 3, 2 en 3 paren. Aantal waarnemingen/jaar vertoonde dip in late jaren tachtig. Doortrek vooral in augustus en september, minder in april. Geen splitsing naar leeftijd of geslacht.

Sergio F., Boto A., Scandola C. & Bogliani G. 2002. Density, nest sites, and productivity of Common Buzzards (*Buteo buteo*) in the Italian Pre-Alps. J. Raptor Res. 36: 24-32.

De dichtheid van Buizerds nam tussen 1993 en 1999 in een 113 km² groot studiegebied toe van 28 naar 31 paren.100 km². Tussen bezette nesten was de afstand gemiddeld 1108 m. 81% van 108 gebruikte nesten lagen op kliffen, de rest in oude bomen. Telkenjare werd 16-21% van de buizerdnesten ingepikt door Zwarte Vrouwen. De gemiddelde legdatum was 9 april (7 maart-30 april, n=45), de gemiddelde legselgrootte 2.32 (n=19). Uitsluitingspercentage was 91% (n=33 eieren uit 14 legfels), en 72% van 33 paren bracht tenminste 1 jong groot. Gemiddeld aantal uitgevlogen jongen per succesvol paar bedroeg 1.49 (n=72), en 1.07 per territoriaal paar. Er waren geen significante verschillen tussen de jaren. Het menu bestond voornamelijk uit kleine zangvogels, kleine zoogdieren en slangen (resp. 46, 29 en 21 % van 142 prooien). In de jaren zeventig was menselijke vervolging nog groot, nu echter niet meer (Edward Grey Institute of Field Ornithology, Department of Zoology, South Parks Road, Oxford OX1 3PS, UK).

Siegner J. 2002. Winterquartier-Funde oberbayerischer Turmfalken *Falco tinnunculus*. Orn. Anz. 41: 67-69.

Van de 43 wintervondsten stamden er 24 uit Duitsland zelf (54% binnen 50 km); de gemiddeld afgelegde afstand van vogels die in Duitsland werden gevonden bedroeg 78 km. Daarnaast terugmeldingen uit Oostenrijk (1), Zwitserland (5), Frankrijk (4), Italië (4), Spanje (2) en Sardinië (1). De eerste vogels (telkens 1) kwamen terug uit Aegrije, Marokko en Mali (4083 km) (Mozartstraße 15, 82049 Pullach/Isartal, Duitsland).

Skibbe A. 2001. Aktivitätsmuster und Aktivitätsdichte von Greifvögeln während der Brutzeit im westlichen Bergischen Land. Charadrius 37: 137-141.

Van 1990-98 werden lijntransecten gereden in Noordrijn-Westfalen (236.3 waarnemingsuren). In totaal werden 1911 roofvogels geteld, vooral Buizerd (78%) en Torenvalk (8%). De meeste waarnemingen vielen voorafgaande en direct na de broedtijd, samenvallend met balts en uitvliegen van de jongen. In maart-april was 10.00-12.00 uur de periode van grootste (zichtbare) activiteiten, in mei-juni 10.00-16.00 u (A.Skibbe@nexgo.de).

Verma A. 2002. A large roost of Eurasian Marsh Harriers *Circus aeruginosus* at Keoladeo National park, Bharatpur, India. Forktail 18: 150-151.

In de winters van 1996/97-1999/2000 verbleven er in oktober resp. 80, 72, 54 en 77 Bruine Kieken op een slaappleaats, in november resp. 125, 132, 48 en 80, in december resp. 119, 52, 22 en 60, in januari resp. 33, 23, 14 en 60, in februari resp. 22, 10, 1 en 13 en in maart resp. 7, 6, 0 en 9 ex. Juvenielen vormden de meerderheid, met 80 als maximum (tegen max. 30 mannen en 20 vrouwen). Aantalsvariatie waarschijnlijk synchroon met regenval, en dus met hoeveelheid watervogels (vermaasok@rediffmail.com).

Warnke D.K., Andersen D.E., Dykstra C.R., Meyer M.W. & Karasov W.H. 2002. Provisioning rates and time budgets of adult and nestling Bald Eagles at inland Wisconsin nests. J. Raptor Res. 36: 121-127.

Sinds 1980 verdrievoudigde de populatie Witkoparenden in dit gebied; met gemiddeld >1.3 jong/bezet territorium is de reproductie aan de hoge kant. Gemiddeld werden er 5.2 prooien/nest/dag aangebracht; deze frequentie varieerde niet onder invloed van jaar, aantal nestjongen of leeftijd van nestjongen. 97% van de prooien was vis; daarvan had bijna 85% een grootte van >15 cm en <45 cm, en 13% was <15 cm. In de jongenleeftijd van 2-4 weken was in >90% van de tijd minimaal één ouder bij het nest; met vorderende leeftijd van de jongen ver-

minderde de aanwezigheid van de ouders bij het nest. Bij een leeftijd van 6-8 weken begonnen de jongen zichzelf te voeden en steeds bewegelijker te worden. (warnkk@dnr.state.wi.us).

Weber M. 2002. Untersuchungen zu Greifvogelbestand, Habitatstruktur und Habitatveränderungen in ausgewählten Gebieten von Sachsen-Anhalt und Mecklenburg-Vorpommern. Jahresbericht zum Monitoring Greifvögel und Eulen Europas, 3. Ergebnisband. Nachdruck Diss. Univ. Halle, Math.-Naturwiss.-Techn. Fakultät, Halle/Saale. 114 pp. + tabellen. ISSN 0948-6879. (Martin-Luther Universität Halle-Wittenberg, Inst. für Zoologie, Domplatz 4, PF 8, D-06099, Halle).

Kwantitatieve analyse van de habitatkeus van vooral Rode en Zwarte Wouw, Buizerd en Schreeuwend in 18 deelgebieden in het voormalige Oost-Duitsland. Gebaseerd op systematisch roofvogelwerk in 1985-97. Met aandacht voor voedselkeus (monitoring van veldmuis, rosse woelmuis en grote bosmuis; prooivondsten tijdens nestcontroles van roofvogels en verzameling van plukresten), broedresultaten en veranderingen in leefgebied onder invloed van land- en bosbouwmethoden. Deze studie is te meer interessant omdat de landbouw sinds de eenwording van Duitsland eind 1989 een drastische verandering onderging, vooral zichtbaar in intensivering, massaal gebruik van insecticiden, afnemende verbouw van hakvruchten en groenvoedergrassen (beide belangrijk foerageergebied voor roofvogels tijdens opvoeden van jongen), toename van wintergraan en afname van permanent grasland. Deze veranderingen werken rechtstreeks en negatief uit op broedende roofvogels, zelfs in deze (nog) infrastructuur-arme gebieden in oostelijk Duitsland. Voor de Rode Wouw wordt een afname van potentieel jachtgebied van 37-46% becijferd, naast een sterke afname van de hamster (belangwekkende prooi-soort). Al met al ziet de toekomst er niet gunstig uit, te meer daar alles wijst op verdere intensivering van het agrarische en bosbouwkundige grondgebruik. In het open landschap van de Harz staan bovendien tal van grote ingrepen op stapel, zoals windmolenparken, diverse vliegvelden en bijbehorende infrastructuur. Oost-Europa haalt met grote snelheid West-Europa bij waar het gaat om de verwoesting van het 'oude' landschap. Deze studie laat geen twijfel over de richting die we in Europa gaan.

Wegner P. 2001. Brutergebnisse des Wanderfalken in Nordrhein-Westfalen im Jahre 2001. Arbeitsgemeinschaft Wanderfalkenschutz, Jahresbericht 2001/NW: 3-7.

Totaal 45 territoriale paren, daarvan 39 tot broeden overgaand (27 succesvol). Brachten 65 jongen tot uitvliegen (6x 1, 16x 2, 27x 3 en 16x 4). Betekent toename ten opzichte van 2000 (toen 33 broedend, 23 succesvol, 64 jongen uitgevlogen). Geeft onderverdeling naar districten, en informatie van andere deelstaten ter vergelijking.

Wegner P. 2002. Extrem kleine Eier eines Wanderfalken-(*Falco p. peregrinus*) Brutpaares. Werden hierdurch geringe Schlupfraten bewirkt? Charadrius 38: 155-161.

Het vermoedelijk steeds hetzelfde slechtvalkvrouwje legde in 1992-2002 39 eieren in elf legfels, waarvan er 28 uitkwamen. Over de jaren verminderde het volume van de eieren naar 57-82% van de eigroottes van "normale" eieren. Van de elf niet-uitgekomen eieren vertoonden er zes embryonale ontwikkeling. In vier eieren werden volledig ontwikkelde kuikens aangetroffen; hun sterfte wordt toegeschreven aan het kleine formaat van de eieren, al is onduidelijk waarom dat tot sterfte zou moeten leiden) (Bertha-von-Sutner Str. 77, 51373 Leverkusen, Duitsland).

Yosef R., Tryjanowski P. & Bildstein K.L. 2002. Spring migration of adult and immature Buzzards (*Buteo buteo*) through Elat, Israel: timing and body size. J. Raptor Res. 36: 115-120.

Tijdens de voorjaars trek werden forse aantallen Steppebuizerds gevangen aan de kop van de Golf van Aqaba (65% daarvan eerstejaars). Mediane passage van adulte vogels was eerder dan van eerstejaars, resp. 9 en 26 april. Met vorderend voorjaar werden de gewichten van de gevangen vogels lager (zowel bij adulten als eerstejaars). Gemiddeld waren de eerstejaars ook lichter dan adulte (rekening houdend met grootte), en waren ze significant vaker besmeurd met olie of pek (ryosef@eilatcity.co.il).